

Pilar 3 - Informasjon i samsvar med kravene i kapitalkravsforskriftens del IX

Per 31. desember 2016 Totens Sparebank

INNHOLDSFORTEGNELSE

PILAR 3 - INFORMASJON I SAMSVAR MED KRAVENE I KAPITALKRAVSFORSKRIFTENS DEL IX **FEIL! BOKMERKE ER IKKE DEFINERT.**

1.	Innledning og formål med dokumentet.....	2
2.	Konsolidering.....	2
2.1	Oversikt over datterselskaper, tilknyttede selskaper mv.....	2
2.2	Forskjeller mellom regnskapsmessig konsolidering og konsolidering etter kapitaldekningsbestemmelsene.....	2
3.	Kapitalkrav.....	3
3.1	Ansvarlig kapital og kapitalkrav.....	3
3.2	Bufferkrav.....	4
3.3	Uvektet kjernekapitalandel.....	4
4.	Kredittrisiko og motpartsrisiko.....	4
4.3	Engasjementer fordelt på engasjementstyper, typer av motparter og geografiske områder.....	6
4.4	Engasjementer fordelt på engasjementstyper og gjenstående løpetid.....	6
4.5	Mislighold, nedskrivninger og avsetninger på garantier.....	6
4.6	Endringer i nedskrivninger og avsetninger på garantier.....	7
4.7	Bruk av offisiell rating for kapitaldekningsformål.....	8
4.8	Engasjementsbeløp og bruk av sikkerheter m.v. ved fastsettelse av kapitalkrav.....	9
4.9	Motpartsrisiko knyttet til derivater.....	10
5.	Egenkapitalposisjoner.....	10
6.	Renterisiko.....	10
7.	Styring og kontroll av risiko.....	11
7.1	Formål og prinsipper for ICAAP.....	11
7.2	Bruk av ICAAP i banken.....	12
7.3	Organisering av risikostyringen.....	12
7.3.1	Kredittrisiko.....	14
7.3.2	LIKVIDITETSRISIKO.....	16
7.3.3	Markedsrisiko.....	18
7.3.4	Risikoanalyse operasjonell risiko.....	18
7.4	Mål for kapitaldekning.....	19

1. INNLEDNING OG FORMÅL MED DOKUMENTET

Formålet med dette dokumentet er å oppfylle kravene til offentliggjøring av finansiell informasjon etter kapitalkravsforskriftens del IX (pilar 3). Alle tall i dokumentet er per 31. desember 2016 med mindre annet fremgår.

Banken benytter standardmetoden ved beregning av kapitalkrav for kredittrisiko. Dette innebærer at det brukes standardiserte myndighetsbestemte risikovekter ved beregning av kapitalkravet. For beregning av kapitalkrav for operasjonell risiko benyttes basismetoden som innebærer at kapitalkravet beregnes i forhold til inntekt siste tre år. Banken har ikke handelsportefølje og beregner derfor ikke kapitalkrav for markedsrisiko.

2. KONSOLIDERING

2.1 Oversikt over datterselskaper, tilknyttede selskaper mv

Tabellene gir en oversikt over datterselskaper, tilknyttede selskaper eller felleskontrollert virksomhet, selskaper hvor investeringen er fratrukket i ansvarlig kapital og selskaper i konsernet som ikke er konsolidert og hvor investeringen ikke er fratrukket i ansvarlig kapital:

Selskaper som er fullt konsolidert (datterselskaper)

Navn	Antall aksjer	Bokført verdi	Eierandel	Stemmerett	Kontor	Type virksomhet
Vallehaven AS	100.000	21.751	100 %	100 %	Lena	Eiendomsselskap
Totens Sparebank Boligkreditt AS	145.000	163.019	100 %	100 %	Lena	Kredittforetak

Selskaper hvor deler av investeringen er fratrukket i ansvarlig kapital

Navn	Antall aksjer	Bokført verdi	Eierandel	Stemmerett	Kontor	Type virksomhet
Eika Gruppen AS	1.281.041	172.941	5,29 %	5,29 %	Oslo	Finanskonsern
Eika Boligkreditt AS	23.318.548	102.480	2,52 %	2,52 %	Oslo	Kredittforetak

2.2 Forskjeller mellom regnskapsmessig konsolidering og konsolidering etter kapitaldekningsbestemmelsene

Samtlige selskaper er konsolidert etter de samme prinsipper i regnskapsmessig sammenheng som i kapitaldekningsmessig sammenheng.

Reglene for vesentlige eierskap i andre finansinstitusjoner medfører et fradrag på 153 millioner kroner i den ansvarlige kapitalen.

3. KAPITALKRAV

3.1 Ansvarlig kapital og kapitalkrav

	Morbank		Konsern	
Eierandelskapital	367.472		367.472	
Overkursfond	109.992		109.992	
Opptjent egenkapital fra tidligere år	721.538		767.726	
Årets resultat	123.895		134.007	
Sum balanseført egenkapital	1.322.897		1.379.197	
Ikke kvalifiserende andel av årets overskudd	-47.679		-47.679	
Fradrag for immatrielle eiendeler og goodwill	0		0	
Fradrag for eiendeler til virkelig verdi	-1.514		-1.569	
Fond for urealiserte gevinster	0		0	
Fradrag fra eierskap i ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	-158.511		-152.886	
Overgangsreglene for ikke vesentlige eierandeler	63.404		61.155	
Ren kjernekapital	1.178.597	15,93 %	1.238.218	15,54 %
Fondsobligasjoner	178.000		178.000	
Fradrag fra eierskap i ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	0		0	
Overgangsreglene for ikke vesentlige eierandeler	-31.702		-30.577	
Kjernekapital	1.324.895	17,90 %	1.385.641	17,39 %
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	179.780		179.780	
Urealisert gevinst av aksjer for salg	0		0	
Fradrag fra eierskap i ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	0		0	
Overgangsreglene for ikke vesentlige eierandeler	-31.702		-30.577	
Tilleggskapital	148.078	2,00 %	149.203	1,87 %
Netto ansvarlig kapital	1.472.973	19,90 %	1.534.844	19,27 %

Tabellen nedenfor viser beregningsgrunnlag for kredittrisiko fordelt på de enkelte engasjementskategoriene slik disse er definert i kapitalkravsforskriften. I tillegg vises kapitalkrav for motpartsrisiko og operasjonell risiko og samlet beregningsgrunnlag.

	Morbank		Konsern	
	Grunnlag	Kapitalkrav	Grunnlag	Kapitalkrav
Kredittrisiko				
Engasjementsbeløp per sektor:				
Lokale og regionale myndigheter	26.668	2.133	26.668	2.133
Offentlig eide foretak	-	-	-	-
Institusjoner	188.433	15.075	131.433	10.515
Foretak	1.540.916	123.273	1.540.916	123.273
Massemarkedsengasjementer	433.233	34.659	433.233	34.659
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	3.984.444	318.756	4.674.725	373.978
Forfalte engasjementer	46.409	3.713	46.409	3.713
Obligasjoner med fortrinnsrett	65.561	5.245	69.569	5.566
Kreditlinjestatusjoner med kortsiktig rating	-	-	-	-
Verdipapirfond	-	-	-	-
Egenkapitalposisjoner	327.905	26.232	143.135	11.451
Øvrige engasjementer	162.285	12.983	200.234	16.019
CVA tillegg derivater (Credit Value Adjustemnet)	31.838	2.547	31.838	2.547
	-	-	-	-
Operasjonell risiko	592.401	47.392	668.411	53.473
Kapitalkrav total	7.400.094	592.007	7.966.571	640.222
Beregningsgrunnlag		7.400.094		7.966.571

3.2 Bufferkrav

Banken har per 31.12.2016 et kombinert pilar1 og kapitalbufferkrav på kr 851 millioner i morbanken og 916 millioner i konsernet:

	Morbank		Konsern
	31.12.2016	31.12.2016	31.12.2016
Bufferkrav			
Minimumskrav ren kjernekapital	4,50 %	333.004	358.496
Bevaringsbuffer	2,50 %	185.002	199.164
Motsyklisk buffer	1,50 %	111.001	119.499
Systemrisikobuffer	3,00 %	222.003	238.997
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	11,5 %	851.011	916.156
Tilgjengelig ren kjernekapital		1.178.597	1.238.218
Ren kjernekapital utover kravet		327.586	322.062

Banken har 322 millioner i ren kjernekapital utover minimumskravet i pilar 1 og bufferkravene.

3.3 Uvektet kjernekapitalandel

Uvektet kjernekapitalandel regnes ut fra beregnet kjernekapital med og uten overgangsordninger delt på engasjementsbeløp for balanseførte og ikke balanseførte poster i kapitaldekningsoppgaven, justert for konverteringsfaktorer (iht i CRR artikkel 429, nr 10).

Uvektet kjernekapitalandel	
Uvektet kjernekapitalandel (Kapital som kvalifiserer som kjernekapital)	9,27 %
Uvektet kjernekapitalandel (Inkludert kjernekapital omfattet av overgangsregler)	9,46 %

4. KREDITTRISIKO OG MOTPARTSRISIKO

4.1 Definisjon misligholdte engasjement:

Et engasjement anses som misligholdt når kunden ikke har betalt forfalt termin innen 90 dager etter forfall, eller når overtrekk på rammekreditt ikke er inndekket innen 90 dager etter at rammekreditten ble overtrukket.

Kriteriet for beregning av tap på individuelle utlån og garantier er at det foreligger objektive bevis for at et utlån eller en garanti har verdifall. Objektive bevis på at et utlån har verdifall inkluderer observerbare data banken har kjennskap til om følgende tapshendelser:

1. Vesentlige finansielle problemer hos debitor.
2. Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd.
3. Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin, avtalte endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår som følge av finansielle problemer hos debitor.

4. Det anses som sannsynlig at debitor vil inngå gjeldsforhandling, annen finansiell restrukturering eller at debtors bo blir tatt under konkursbehandling.

4.2 Metode for beregning av nedskrivninger

Nedskrivning på grupper av utlån/garantier foretas dersom det foreligger objektive bevis for verdifall i grupper av lån med like risikokarakteristika. Ved vurdering av nedskrivning på grupper av utlån, inndeles utlån i grupper med tilnærmet like risikoegenskaper med hensyn til debitorenes evne til å betale ved forfall. Næringsgrupper benyttes som kriterium. Verdifall beregnes på grunnlag av porteføljevurderinger, erfaringer, vekst og generelle utviklingstrekk.

Nedskrivning for tap dekker tap i engasjementsmassen som er inntrådt. Nedskrivning for tap inkluderer også mulige tap når det foreligger objektive bevis på at debitor har manglende framtidig oppgjørsevne. Det foretas kvartalsvis oppfølging av låneporteføljen med tilhørende vurdering av individuelle og gruppemessige nedskrivninger. Til grunn for nedskrivning for verdifall skal det foreligge en risikoklassifisering i samsvar med etablerte retningslinjer i henhold til bankens Kreditthåndbok.

Nedskrivningen utgjør forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer. Ved beregning av nåverdier benyttes løpende effektiv rente. Sikkerheter vurderes til påregnelig salgspris redusert med salgskostnader.

4.3 Engasjementer fordelt på engasjementstyper, typer av motparter og geografiske områder

Matrisen viser samlet engasjementsbeløp etter individuelle nedskrivninger fordelt på engasjementstyper, typer av motparter og geografiske områder.

Engasjementer¹ fordelt på engasjementstyper, geografiske områder og typer av motparter (beløp i tusen kroner)

Type motpart	Utlån og fordringer	Ubenyttede rammer	Garantier	Sum
Lønnstakere o.l.	7.065.271	400.927	45.621	7.511.819
Personmarked boligkreditt	1.981.289			1.981.289
<i>Næringssektor fordelt:</i>				
Jordbruk, skogbruk, fiske	671.365	76.231	12.148	759.744
Industriproduksjon	90.119	21.907	15.558	127.584
Bygg og anlegg	563.085	159.153	132.630	854.869
Varehandel, hotell/restaurant	117.486	26.351	10.983	154.819
Transport, lagring	78.746	8.782	12.168	99.696
Eiendom-finansvirksomhet	1.466.870	62.282	93.720	1.622.872
Sosial og privat tjenesteyting	214.806	27.258	16.411	258.474
Øvrige	90.286	84.020	2.976	177.281
Sentralbank	90.992			90.992
Kredittinstitusjoner	128.881		37.304	166.185
Sum	12.559.196	866.910	379.519	13.805.625
Herav engasjementer i bankens primærområde	9.616.682	675.565	268.534	10.560.781
Engasjement i øvrige områder	2.942.514	191.345	110.985	3.244.845
Gjennomsnitt¹	12.340.488	809.395	372.338	13.522.220

¹ Gjennomsnitt av inngående og utgående balanse siste år

4.4 Engasjementer fordelt på engasjementstyper og gjenstående løpetid

Matrisen viser beløp for ulike engasjementstyper fordelt på løpetid.

Engasjementer fordelt på engasjementstyper og gjenstående løpetid (beløp i tusen kroner)

Engasjementstyper	Inntil 1 måned	1-3 måneder	3-12 måneder	1-5 år	Over 5 år	Uten løpetid	Sum
Utlån og fordringer	1.706.011	95.330	447.550	1.290.169	8.987.453	32.683	12.559.197
Ubenyttede rammer			523.808		343.102		866.910
Garantier				379.519	-		379.519
Sum	1.706.011	95.330	971.358	1.669.688	9.330.555	32.683	13.805.625

4.5 Mislighold, nedskrivninger og avsetninger på garantier

Matrisen viser misligholdte utlån og individuelle nedskrivninger på utlån samt avsetninger på garantier fordelt på typer av motparter og geografiske områder.

Mislighold, nedskrivninger og avsetninger på garantier (beløp i tusen kroner)

Type motpart	Misligholdte engasjementer	Øvrige tapsutsatte engasjementer	Samlede nedskrivninger ¹	Resultatførte nedskrivninger ¹ siste år
Lønnstakere o.l.	46.353	31.272	20.341	4.575
<i>Næringssektor fordelt:</i>				
Jordbruk, skogbruk, fiske	4.373	34.688	4.725	52
Industriproduksjon		7.076	3.750	-2.000
Bygg og anlegg	22	0	0	564
Varehandel, hotell/restaurant	1.153	8.813	5.600	1.428
Transport, lagring	1.202	0	765	258
Finans, eiendom, forretningsmessige tjenester	7.857	8.907	8.900	-5.808
Sosial og privat tjenesteyting	12.581	8.411	18.150	1.834
Øvrige	0	7.779	100	-347
Sum	73.540	106.945	62.331	555

¹ Kun individuelle nedskrivninger

4.6 Endringer i nedskrivninger og avsetninger på garantier

Endringer i nedskrivninger på individuell utlån og avsetninger på garantier siste år (beløp i tusen kroner)	Utlån	Garantier
---	-------	-----------

Individuelle nedskrivninger på utlån

Individuelle nedskrivninger 01.01.	64.869	5200
Periodens konstaterte tap, hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	3.828	4274
Økte individuelle nedskrivninger i perioden	5.607	
Nye individuelle nedskrivninger i perioden	5.771	
Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	10.088	926
Individuelle nedskrivninger 31.12.	62.332	0

Endringer i nedskrivning på grupper av utlån siste år (beløp i tusen kroner)	Utlån	Garantier
--	-------	-----------

Nedskrivninger på grupper av utlån

Nedskrivninger på grupper av utlån 01.01.	31.339	0
Periodens nedskrivninger på grupper av utlån	3.243	0
Nedskrivninger på grupper av utlån 31.12.	34.582	0

Årets nedskrivninger og gjenvinning på tidligere års nedskrivninger (beløp i tusen krc)	Utlån	Garantier
---	-------	-----------

Periodens endring i individuelle nedskrivninger på utlån	-2.537	
Periodens endring i individuelle nedskrivninger på garantier		-5.200
Periodens endring i gruppeavsetninger	3.243	
Periodens konstaterte tap, hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	3.828	4.274
Periodens konstaterte tap, hvor det tidligere ikke er foretatt individuelle nedskrivninger	4.298	
Periodens inngang på tidligere perioders konstaterte tap	-4.107	
Periodens tapkostnader	4.724	-926

4.7 Bruk av offisiell rating for kapitaldekningsformål

Etter standardmetoden vil kapitalkravet kunne avhenge av motpartens offisielle rating. Offisiell rating vil i liten grad være aktuelt for bankens lånekunder, men kan være aktuelt for utstedere av verdipapirer banken plasserer i. I så fall er det rating fra Standard & Poor's, Moody's og/eller Fitch som er aktuelle.

Banken har pr. rapporteringstidspunktet ingen engasjementer hvor ratingen påvirker kapitaldekningen.

4.8 Engasjementsbeløp og bruk av sikkerheter m.v. ved fastsettelse av kapitalkrav

Matrisen viser samlet engasjementsbeløp før og etter at det er tatt hensyn til sikkerheter samt engasjementsbeløp som er fratrukket den ansvarlige kapitalen.

Engasjementsbeløp og bruk av sikkerheter m.v ved fastsettelsen av kapitalkrav (beløp i tusen kroner)

Engasjementskategorier	Engasjementsbeløp før sikkerheter	Engasjementsbeløp etter sikkerheter	Fratrukket den ansvarlige kapitalen	Benyttede ratingbyråer	Andel sikret med pant ¹	Andel sikret med garantier ¹
Stater og sentralbanker	183.911	183.911			0 %	0 %
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	172.616	172.616			0 %	0 %
Offentlige foretak		-			0 %	0 %
Multilaterale utviklingsbanker	20.088	20.088			0 %	0 %
Internasjonale organisasjoner		-			0 %	0 %
Institusjoner	376.945	376.945			0 %	0 %
Foretak	2.144.587	2.095.348			0 %	0 %
Massemarkedsengasjementer	747.180	747.180			0 %	0 %
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	10.902.021	10.902.021			86 %	0 %
Forfalte engasjementer	73.685	73.685			0 %	0 %
Høyrisiko-engasjementer		-			0 %	0 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	672.601	672.601			0 %	0 %
Fordring på institusjoner og foretak med kortsiktig rating		-			0 %	0 %
Andeler i verdipapirfond	30.197	30.197			0 %	0 %
Egenkapitalposisjoner	143.135	143.135	152.866		0 %	0 %
Øvrige engasjementer	244.145	244.145			0 %	0 %
Sum	15.711.111	15.661.872	152.866	-		

¹ Her tas kun hensyn til garantier og pant som har betydning for beregning av kapitalkrav. Andel regnet av engasjementsbeløp før sikkerheter.

Hovedtyper av pant som benyttes for kapitaldekningsformål er pant i bolig og fritidseiendom. Garantier har i liten grad betydning for kapitaldekningen. I noen tilfeller benyttes garantier fra banker eller regionale myndigheter. Banken benytter ikke kredittderivater.

Det tas ikke hensyn til motregningsadgang ved beregning av kapitalkrav. Verdivurdering av sikkerheter tar utgangspunkt i sikkerhetens markedsverdi. Til fastsettelse av belåningsgrunnlag for boligeiendommer benyttes verktøy som balanserer vurderinger foretatt av takstmenn og eiendomsめglere.

Verdivurdering av boligeiendommer oppdateres ved vesentlige endringer i markedet, og minst hvert tredje år.

Det tas hensyn til konsentrasjonsrisiko i bankens ICAAP, likevel slik at konsentrasjonsrisiko som følge av konsentrasjon av typer av sikkerheter ikke eksplisitt tilordnes kapitalbehov.

4.9 Motpartsrisiko knyttet til derivater

Samlet engasjementsbeløp hvor det beregnes kapitalkrav for motpartsrisiko utgjorde Mill NOK 31,8 (engasjementsbeløp før sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor). Motpartene er institusjoner.

Matrisen under viser derivatkontraktenes virkelige verdi før og etter motregning.

Motpartsrisiko ved derivatkontrakter

Beløp i tusen kroner	Virkelig verdi
Før motregning	57
Etter motregning	57

5. EGENKAPITALPOSISJONER

Aksjer og fond bokføres enten i kategorien virkelig verdi over resultatet (omløpsaksjer) eller som aksjer tilgjengelige for salg (anleggsaksjer). Alle aksjer og fond er bokført til virkelig verdi. For finansielle instrumenter som handles i et aktivt marked fastsettes virkelig verdi på bakgrunn av observerte markedsverdier. For øvrige finansielle instrumenter blir det brukt interne eller eksterne estimater basert på blant annet sist kjente omsetningskurs og nåverdiberegninger.

Matrisen under viser egenkapitalposisjoner fordelt etter om de holdes for gevinstformål eller strategisk formål. Matrisen viser også type verdipapir og bokført verdi, virkelig verdi, realisert gevinst/tap siste år og hvor mye av dette som er medregnet i hhv kjernekapital og tilleggskapital.

Egenkapitalposisjoner (beløp i tusen kroner)

Beløp i tusen kroner	Bokført verdi	Virkelig verdi	Realisert gevinst/ -tap i perioden	Urealisert gevinst/ -tap	Herav medregnet i kjernekapital ¹	Herav medregnet i tilleggskapital ¹
Aksjer og andeler – gevinstformål	43.144					
– børsnoterte aksjer og fond	42.315		1.490			
– andre aksjer og andeler	829					
Aksjer og andeler – strategisk formål	286.689					
– børsnoterte aksjer						
– andre aksjer og andeler	286.689		-	-7.265	21.778	

¹ "Herav" sikter til urealiserte gevinster/tap

6. RENTERISIKO

Renterisiko oppstår når det er forskjeller i rentebindingstid mellom aktiva og passivaposter. Banken vil da ikke kunne gjennomføre renteendringer parallelt for alle balanseposter. Total renterisiko, samt renterisiko knyttet til porteføljen av sertifikater og obligasjoner, blir regelmessig rapportert til styret (kvartalsvis).

Banken skal ha en moderat risiko og risikoen har gjennom hele året ligget innenfor de rammer styret har vedtatt.

Basert på bankens balanse pr. 31.12.2016 gir et parallelt skift i rentekurven på ett prosentpoeng en total renterisiko på ca. 13,0 mill. kroner. Markedsverdien på porteføljen av sertifikater og obligasjoner klassifisert som omløpsmidler vil ved en tilsvarende endring i liten grad endres, da disse er i flytende rente.

Renterisiko

	Renterisiko i tusen kroner ¹
Eiendeler	
Utlån til kunder med flytende rente	15
Utlån til kunder med rentebinding	16
Rentebærende verdipapirer	1
Øvrige rentebærende eiendeler	6
Gjeld	
Innskudd med rentebinding	-1
Andre innskudd	-12
Verdipapirgjeld	-34
Øvrig rentebærende gjeld	-2
Utenom balansen	
Renterisiko i derivater	24
Sum renterisiko	12

¹ Renterisiko er et beregnet anslag av samlet fremtidig resultatnedgang ved ett prosentpoengs økning i renten.

7. STYRING OG KONTROLL AV RISIKO

Banken har etablert en egen funksjon for risikostyring og i dette kapitlet beskrives organiseringen av risikostyringen i banken, og de rammer som er fastsatt. I tillegg beskrives hvordan banken bruker ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) som viktig instrument i risikostyringen. Bankens mål for kapitaldekning beskrives også i et eget avsnitt

7.1 Formål og prinsipper for ICAAP

ICAAP er bankens egen prosess for å vurdere bankens kapitalbehov. Denne kapitalbehovsburderingen skal være framoverskuende, og dette innebærer at kapitalbehovet skal vurderes i forhold til bankens nåværende og fremtidig risikoprofil. Det er derfor et overordnet prinsipp at banken i tillegg til å beregne behovet ut fra gjeldende eksponering også må vurdere kapitalbehovet ut fra planlagt vekst, eventuelle besluttede strategiske endringer m.v.

Banken har i ICAAP stresstestet bankens kapitaldekning gitt ulike stressenarioer og på denne måten testet om bankens ansvarlige kapital er på et akseptabelt nivå. Stresstestene har vist at banken har en ansvarlig kapital hvor banken kan tåle et scenario med et alvorlig økonomisk tilbakeslag/nedgangskonjunktur.

Vurdering av risiko og kapitalbehov er utført på konsernnivå. Totens Sparebank har to datterselskaper. Datterselskapene består av ett eiendomsselskap og et boligkredittforetak. Det er bankens konsoliderte tall

som er lagt til grunn, slik at datterselskapene er inkludert. Bankens strategi og tilhørende mål og rammer er fastsatt i egne strategidokumenter for risikoområdene.

Styret har behandlet ICAAP i flere styremøter med endelig vedtak om fremtidige kapitalmål den 14.03.2016. Bankens administrasjon har forberedt dokumentasjonen, og styret har gjennom diskusjoner i styremøtene konkludert på bankens kapitalbehov med nødvendige tiltak. Risiko- og revisjonsutvalget har forberedt behandlingen i styret.

Banken benytter på flere områder maler utarbeidet av Eika Gruppen (Eika ViS) som utgangspunkt for bankens risikostyring, herunder utarbeidelse av både grunnlaget for kapitalbehovsvurderingen og selve ICAAP-rapporten.

Intern revisor (PwC) har gått igjennom beregninger og metodikk for kapitalbehovsvurderingene og selve rapporten, og har avgitt sin erklæring datert 08.03.2016.

7.2 Bruk av ICAAP i banken

Banken gjør en fullstendig kapitalbehovsvurdering minimum én gang per år. Denne prosessen ses i sammenheng med og påvirker bankens utarbeidelse av strategiske planer og budsjettprosess.

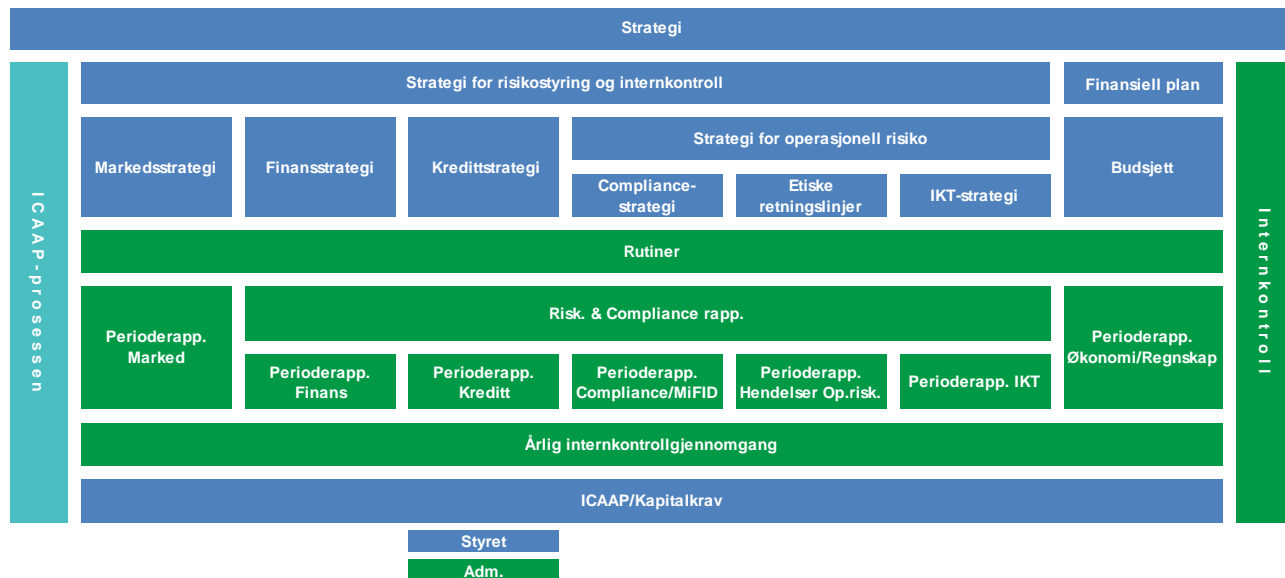
Bankens strategi og tilhørende mål og rammer gitt fra styret til adm. banksjef i strategidokumenter for risikoområdene har betydning for kapitalbehovsvurderingene i dette dokumentet, samtidig som kapitalbehovsvurderingene legger føringer for risikostrategiene.

Prosessansvarlige/ledere i banken er involvert ved utarbeidelse av ICAAP. Disse involveres blant annet i utarbeidelse av risikoanalyse og vurdering av bankens internkontroll.

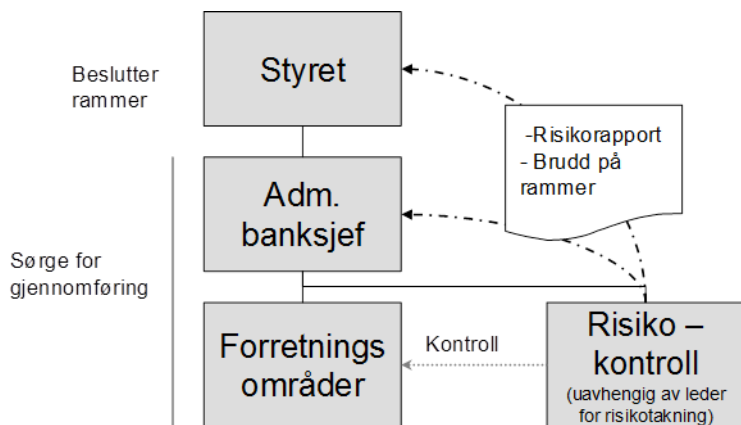
7.3 Organisering av risikostyringen

Styret har i strategi for virksomhets- og risikostyring gitt overordnede prinsipper for internkontrollen og en beskrivelse av organiseringen av funksjoner, samt satt krav til helhetlig risikostyring. Styret fastsetter rammer for kreditt-, likviditets-, markeds- og operasjonell risiko i separate underliggende risikostyringsdokumenter.

Rammeverk for risikostyring i Totens Sparebank

Banken har etablert en risikokontrollfunksjon direkte underlagt adm. banksjef. Funksjonen har ansvar for å overvåke, identifisere og rapportere risiko i banken. Funksjonen skal rapportere status på eksponering i forhold til rammer til styret. Dersom det er brudd på styrevedtatte rammer skal funksjonen vurdere om det er behov for umiddelbar rapportering. Rapporteringen av brudd skal følges av en årsaksforklaring og vurdering av eventuelle tiltak (jf. figur nedenfor).

Banken har definert sin risikotoleranse for følgende risikotyper:

Risikotype	Akseptert risikoprofil / Risikotoleranse
<u>Kreditrisiko</u> Risiko for tap knyttet til at bankens låne-, garanti og kredittkunder ikke kan gjøre opp for seg til avtalt tid og i henhold til skrevne avtaler, samtidig med at etablerte sikkerheter ikke dekker utestående krav.	<i>Lav/Moderat</i>
<u>Likviditetsrisiko</u> Med likviditetsrisiko forstås risikoen for at banken ikke klarer å innfri sine gjeldsforpliktelser. Likviditetsrisiko er også risikoen for at banken ikke kan refinansiere sin gjeld og/eller finansiere sin aktivitet uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på likvide eiendeler som må realiseres, eller i form av ekstra dyr finansiering.	<i>Moderat/Lav</i>
<u>Markedsrisiko</u> Risiko for tap i markedsverdier for eiendeler som følge av svingninger i aksjekursene renter, kredittspreader og valutakurser.	<i>Moderat/Lav</i>
<u>Operasjonell risiko</u> Risiko for tap som følge av utilstrekkelige/sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Dette omfatter juridisk risiko, compliance risiko, belønnings/insentivrisiko og omdømmerisiko.	<i>Lav/Moderat</i>

7.3.1 Kreditrisiko

Bankens kredittstrategi fastsetter krav, rammer, organisering mv. for styring av bankens kredittrisiko.

Bankens kredittrisiko skal være lav til moderat. Dette innebærer at banken skal ha en forsiktig vekststrategi og konservative føringer og rammer vedrørende kundesegmentering, bruk av boligkredittforetak, mislighold og porteføljekvalitet.

Kredittrisikoen styres i tillegg gjennom etablerte rutiner og retningslinjer. Banken har etablert en fullmaktstruktur ved innvilgelse av lån og kreditter, og har etablert en kredittkomité for større kredittsaker.

Lån og kreditter gis bare til personer og selskap som vurderes til å ha evne og vilje til å betjene sin gjeld med løpende inntekter / inntjening fra sin virksomhet. Banken beregner kundens evne til å betjene gjelden (likviditetsoverskudd) med utgangspunkt i inntekter, utgifter, samt renter og avdrag. Kundens evne til å tåle likviditetssvingninger på kort og lang sikt skal også tillegges vekt.

Alle lån og kreditter etableres som hovedregel med første prioritet i betryggende sikkerhet. Banken har retningslinjer som definerer hvilke verdier av de ulike sikkerhetstyper banken legger til grunn for å vurdere sikkerhetsdekningen av et engasjement.

Ved innvilgelse av boliglån følger banken «Forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig» og Finanstilsynets Rundskriv 23/2016 «Krav til nye utlån med pant i bolig».

Banken har etablert rammer basert på vedtatt risikotoleranse og overordnet strategi for kredittområdet. Endringer i kredittstrategi og vesentlige brudd på rammer kan gi grunnlag for å endre vurdert kapitalbehov i pilar 2.

Nedenfor vises et utvalg av bankens rammer per 31.12.2016:

Kredittrisiko	
Segmentandeler	Max Ramme
Andel utlån til BM (morbank)	50,0 %
Andel utlån til BM (inkl. TSBB og EBK)	35,0 %
Andel PM- lån overført til EBK og TSBB	50,0 %
Store engasjement	Ramme (Mkr)
Største enkeltengasjement	225
Porteføljekvalitet utlån (PM og BM)	Min Ramme
Andel utlån lav risiko PM (1-3)	75,0 %
Andel utlån lav risiko BM (1-3)	25,0 %
Andel utlån lav risiko PM og BM (1-3)	
	Max Ramme
Andel utlån høy risiko PM (8-10)	8,0 %
Andel utlån høy risiko BM (8-10)	25,0 %
Andel utlån høy risiko PM og BM (8-10)	
Geografi (i %)	Max Ramme
Utlån konsern utenfor primærmarkedet	30 %
Mislighold morbank (status)	Max Ramme
> 90 dager PM	1,10 %
> 90 dager BM	1,80 %
> 30 dager PM	1,80 %
> 30 dager BM	1,80 %
Mislighold konsern (status)	Max Ramme
> 90 dager PM	1,00 %
> 90 dager BM	1,80 %
> 30 dager PM	1,40 %
> 30 dager BM	1,80 %

7.3.2 LIKVIDITETSRISIKO

Bankens finansstrategi fastsetter krav og rammer for styring av bankens likviditetsrisiko.

Bankens likviditetsrisiko skal være lav til moderat. Dette innebærer at banken skal være forsvarlig og langsiktig finansiert – i hovedsak med innskudd. Banken skal også ha en likviditetsbuffer som sikrer tilgang på finansiering i krisesituasjoner.

De daglige likviditetssvingningene følges opp gjennom overvåking av bankens posisjon i NICS og bruk av innskudd og trekkrettigheten i DNB. Likviditetsprognoser utarbeides månedlig, og det rapporteres på status eksponering i forhold til fastsatte rammer månedlig til bankens styre.

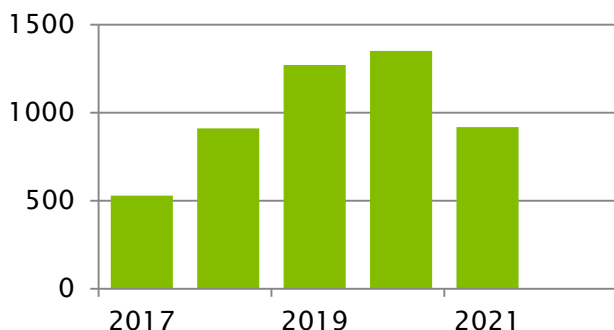
Banken har en spredt forfallsstruktur på innlånene. Samlet forfall på bankens eksterne finansiering de neste 12 måneder skal ikke overstige 30 % av samlet eksternt finansiering, se figur under.

Bankens har fastsatt mål for minimumsnivå på innskuddsdekning. Innskuddsdekningen i morbanken skal ligge over 70 prosent. Innskudd som andel av utlån i morbank og formidlet til bolig- og næringskreditt skal ikke falle under 45 prosent. Andelen stabile innskudd skal minst utgjøre 75 prosent av bankens innskudd. Ikke stabile innskudd defineres som innskudd med uttaksfaktor høyere enn 20 i beregningen av LCR.

Eika Boligkreditt AS (EBK) og Totens Sparebank Boligkreditt AS (TSBB) benyttes som finansieringskilde for boliglån og det er fastsatt ramme for maksimal andel av samlede personmarkedslån som kan overføres disse to, samt krav til minimum portefølje som skal være klargjort for overføring til boligkreditt.

Banken har p.t. god tilgang til ordinære fremmedkapitalkilder (innskudd, innlån fra verdipapirmarkedet, innlån fra andre banker). Med bakgrunn i forventninger om makroøkonomisk utvikling, samt bankens økonomiske resultater og kapitaldekning, forventer banken ikke at markedet for finansiering skal bli særskilt utfordrende i nærmeste fremtid.

Forfallsstruktur - prognose

Ramme for LCR

Banken skal ha til enhver tid ha en LCR som tilfredsstiller kravet fra myndighetene, og styret har besluttet at LCR skal være over 100 prosent.

Nedenfor vises bankens rammer per 31.12.2016.

Likviditetsrisiko	
Innskudd / utlån	Min Krav
Innskuddsdekning morbank	70,0 %
Innskuddsdekning formidlet (inkl.	45,0 %
Likviditetsindikatorer	Min Ramme
Liquidity Coverage Ratio (LCR)	80,0 %
Finansieringsindikator 1	103,0 %
Finansieringsindikator 2	107,0 %
NSFR	N/A
	Max Ramme
Finansieringsindikator 3	30,0 %
Beredskapsplan likviditet	Ramme
Dato for siste vurdering	innen 12 mnd

Bankens likviditetssituasjon er tilfredsstillende og den faktiske likviditetssituasjonen er innenfor vedtatte rammer.

7.3.3 Markedsrisiko

Bankens finansstrategi fastsetter rammer for tillatte instrumenter, renterisiko og valutarisiko. Disse er basert på vedtatt risikotoleranse og overordnet strategi for markedsområdet. Risikoen styres i tillegg gjennom etablerte rutiner og retningslinjer.

Bankens markedsrisiko skal være lav for likviditetsporteføljen og moderat til høy for investeringsporteføljen. Banken har i sin finansstrategi etablert rammer basert på vedtatt risikotoleranse og overordnet strategi for markedsområdet. Her fastsettes rammer for tillatte instrumenter, renterisiko og valutarisiko.

Nedenfor vises bankens rammer per 31.12.2016:

Markedsrisiko			
Alle beløp i Mkr. Alle beholdninger og posisjoner er i markedsverdi på rapporteringstidspunktet.			
Investeringsportefølje - egenkapital		Ramme	
Total beholdning		45	
Største enkelbeholdning (ekskl. fond)		2	
Investeringsportefølje - fremmedkapital		Ramme	
Total beholdning		200	
High Yield industri, fond		200	
Ansvarlige lån og fondsobligasjoner		25	
Største enkeltbeholdning			
Svakeste rating på utsteder		BB-*	
Maks løpetid for papir utstedt av:			
Industri		5	
Subordinert gjeld			
* Ved kjøp av obligasjon			
Likviditetsportefølje - fremmedkapital		Ramme	
Total beholdning		2.050	
Største enkeltsteder (unntatt stat, kommune/ fylke eller OMF)		150	
Svakeste rating på enkeltpapir		BBB-*	
Total for utsteder:			
Bank/kreditt (ikke OMF), kraft		400	
Innskudd i andre banker		750	
OMF		750	
Offentlig sikret		750	
Maks løpetid for papir utstedt av:			
Bank / kredittforetak (ikke OMF), Kraft		5	
Innskudd i andre banker		1	
Kredittforetak OMF		10	
Offentlig sikret		10	
Renterisiko verdipapirportefølje		Ramme	
Samlet renterisiko		3,1	
Valutarisiko		Ramme	
Samlet valutarisiko		3,1	

7.3.4 Risikoanalyse operasjonell risiko

Bankens strategi for operasjonell risiko fastsetter nivået for operasjonell risiko. Risikotoleransen for operasjonell risiko er lav/moderat. Banken skal innrette virksomheten slik at den i størst mulig grad unngår store tap knyttet til operasjonelle hendelser.

Banken har fastsatt retningslinjer for ansattes identifisering og rapportering av operasjonelle tapshendelser og har satt rammer for hvor stort økonomisk tap banken aksepterer fra hendelser og andre identifiserte risikoer.

Operasjonelle tapshendelser rapporteres og registreres i Totens Sparebanks hendelsesdatabase. Bankens faktiske historiske tap som følge av operasjonelle feil har ikke vært målbare. I 2016 ble det imidlertid rapportert 20 hendelser. Ingen av de registrerte hendelsene har medført tap, men for 8 av hendelsene ble det rapportert potensielle tap. For 4 av de 8 hendelsene var det potensielle tapet beregnet. I sum utgjorde dette 2,5 mill. kr.7.3.5 Forretningsmessig og strategisk risiko

Dette er risikoen for uventede inntektssvingninger ut fra andre forhold enn kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og/eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger, endret kundeferd, endret konkurransesituasjon, vekstambisjoner, inntreden i nye markeder, strategiske eierskap eller oppkjøp. Dette aktualiserer behovet for å se fremover og sikre seg nødvendig kapital i forbindelse med igangsatte og planlagte aktiviteter.

Det strategiske eierskapet i Eika Gruppen og Eika Boligkreditt utgjør en vesentlig andel av totale anleggsaksjer på 287 mill. kroner. Eierskapet medfører et direkte fradrag i ansvarligkapital på 153 mill. kroner for slike investeringer som overstiger 10 % av bankens rene kjernekapital. Av dette går 91 mill. kroner mot ren kjernekapital og 62 mill. kroner mot ansvarlig kapital.

7.4 Mål for kapitaldekning

Styret har vedtatt minimumsmål for både ren kjernekapital, kjernekapital og ansvarlig kapital for de kommende tre år. Minimumsmålene er slik at banken har en tilfredsstillende margin ned mot summen av pilar 1-krav, internt beregnet pilar 2-tillegg og samlede bufferkrav.

Bankens minimumsmål er vist i tabellen nedenfor.

Minimumsmål for kapitaldekning	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019
Ren kjernekapitaldekning	14,0 %	14,0 %	14,0 %
Kjernekapitaldekning	15,5 %	15,5 %	15,5 %
Ansvarlig kapitaldekning	17,5 %	17,5 %	17,5 %

Banken har p.t. har et kapitalnivå som ligger godt over minimumsmålene. Fremtidige myndighetskrav, blant annet til konsolidering av samarbeidende grupper, forventes å øke beregningsgrunnlaget slik at beregnet kapitaldekning minker. I tillegg forventer banken at markedet kan ha noe høyere krav til kapitaldekning enn bankens minimumsmål. Dette underbygger at banken ønsker å beholde et kapitalnivå som er høyere enn minimumsmålene per i dag. Banken har derfor satt mål for ønsket kapitaldekning ved årets slutt i kommende perioder som er vist i tabellen nedenfor. Målene vurderes årlig i forbindelse med bankens ICAAP-gjennomgang.

Styringsmål for kapitaldekning	31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019
Ren kjernekapitaldekning	15,0 %	15,0 %	15,0 %
Kjernekapitaldekning	16,5 %	16,5 %	16,5 %
Ansvarlig kapitaldekning	18,5 %	18,5 %	18,5 %